

A koronavírus-járvány társadalmi-területi aspektusai Magyarországon

Socio-spatial aspects of the Covid-19 pandemic in Hungary

KOÓS BÁLINT

KOÓS Bálint: tudományos munkatárs, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete; 1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.; koos.balint@krtk.mta.hu; <https://orcid.org/0000-0002-7075-2748>

KULCSSZAVAK: világjárvány; társadalmi-területi egyenlőtlenségek

Bálint KOÓS: *research fellow, Institute for Regional Studies, Centre for Economic and Regional Studies; Tóth Kálmán u.4., H-1097 Budapest, Hungary; koos.balint@krtk.mta.hu; <https://orcid.org/0000-0002-7075-2748>*

KEYWORDS: *pandemic; socio-spatial inequalities*

2020 első három hónapja megmutatta, hogy miként lehet egy látszólag távoli kínai járványproblémából előbb olasz, majd iráni és amerikai probléma, de a listát naponta lehetett újabb országokkal bővíteni, míg 2020. március 11-én az Egészségügyi Világszervezet pandémiának minősítette a járványt. A világjárványok nem új keletűek, ami viszont ezt a járványt sajátossá tette, hogy egy gazdaságilag fejlett területen tűnt fel és rendkívül gyorsan terjedve okozott globális járványügyi vészhelyzetet. Jelenlegi tudásunk szerint a vírushoz köthető első kínai halálesetre 2020. január 9-én került sor, két hónap múlva pedig a fejlett világ valamennyi országában voltak már vírusfertőzöttek. A fertőzés terjedésének lassítására világszerte meghozott drasztikus intézkedések (kijárási korlátozása, határátlépés erőteljes kontrollja) a gazdasági teljesítmény azonnali és globális csökkenését eredményezte. Az első, döbbenetes visszaesést tükröző munkaerőpiaci adatok az Egyesült Államokból érkeztek, s sorra jelentek meg a különböző előrejelzések, becslések – ILO Monitor, IMF World Economic Outlook – amelyek a gazdasági teljesítmény globális és jelentős mértékű visszaesésére mutattak rá. Magyarország esetében a munkaerőpiaci folyamatokról, munkanélküliek számáról szóló adatok lassan váltak elérhetővé, április 21-én még csupán annyi került nyilvánosságra, hogy a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai¹ alapján márciusban az álláskeresők száma tizenhetezer fővel bővült és így 281 ezer főre emelkedett.

A járvány még felfutó ágban van, a rendelkezésre álló hazai adatok nemhogy a válság mértékét nem mutatják, de a klasszikus munkaerőpiaci mutatók (aktivitási ráta, munkanélküliségi ráta) még válságra sem igazán utalnak, hiszen az

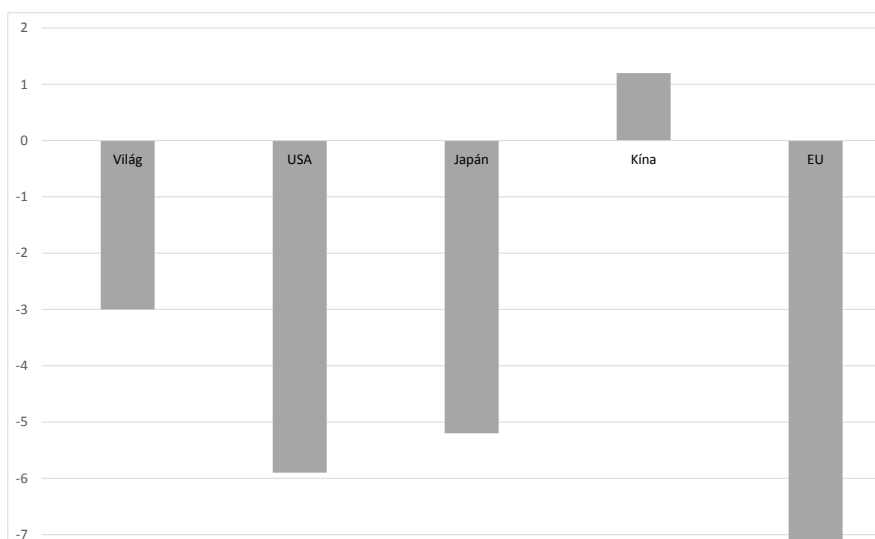

NFSZ adatai alapján 2020 márciusában csupán 0,3 százalékponttal emelkedett a munkanélküliségi ráta. Ennek ellenére jelentősége miatt fontos foglalkoznunk az-
zal a kérdéssel, hogy a koronavírus-járvány várhatóan milyen területi hatásokkal jár Magyarországon. Először vessünk egy pillantást arra, hogy milyen mértékű gazdasági visszaesésre, s milyen munkaerőpiaci következményekre számíthatunk az első előrejelzések és munkaerőpiaci adatok alapján!

Az IMF előrejelzése szerint 2020-ban globális szinten háromszázalékos gazdasági visszaesés valószínűsíthető (lásd 1. ábra), amely messze meghaladja a 2008-as pénzügyi válságot kísérő gazdasági visszaesés mértékét. Az IMF alapján legnagyobb mértékben a fejlett gazdaságokat (USA, Japán, EU) sújtja majd a válság, míg Kína és India szerény mértékű növekedésre számíthat ebben az évben. Magyarország tekintetében az IMF, egy mérsékelt, háromszázalékos GDP-esést jelzett előre (IMF 2020:20).

A müncheni Leibnitz Institute für Wirtschaftsforschung (IFO) kutatóintézet a járvány eltérő időbeli lefutását feltételezve, több scenáriót is figyelembe vevő GDP-becslést készített Németországra, amely az intenzív gazdasági kapcsolatok miatt lehet fontos Magyarország számára. Az eredmények (1. táblázat) arra mutatnak rá, hogy minél hosszabb a járványügyi korlátozás időtartama, s minél tovább tart a gazdaság újraindulása, annál mélyebb visszaesés várható a német gazdaságban. Két hónapos korlátozás a gazdasági teljesítmény 7,2–10,4 százalékos visszaesését valószínűsíti, három hónapos korlátozás esetében pedig a zsugorodás akár a 10–15,5%-ot is elérheti.

1. ábra: A GDP várható alakulása 2020-ban az IMF alapján (%)
Estimated GDP growth rate in 2020 according to IMF (%)

Forrás: IMF World Economic Outlook 2020 Apr, 1. Chapter, Table 1.1 (IX. oldal) adatai alapján saját szerkesztés

1. táblázat: A német gazdaság várható teljesítményének alakulása 2020-ban a járványügyi korlátozások eltérő hosszával és lefutásával számolva az IFO előrejelzése alapján
GDP growth rate estimations for Germany based on different lockdown-length scenarios according to IFO

Korlátozások időtartama (hónap)	Gazdaság újraindulásának időtartama (hónap)	Becsült hatás az éves GDP alakulására
1	1	-4,3%
1	2	-5,7%
2	1	-7,2%
2	3	-10,4%
3	1	-10,0%
3	4	-15,2%

Forrás: IFO Schnelldienst 2020/4, 32-33., 2.-4. Táblázat adatai alapján. Táblázatban az IFO saját konjunktúra adatfelvételének adataira alapozó 3. és 6. scenáriót véve figyelembe.

Az áprilisi helyzet alapján tehát a magyar gazdaság referenciapontjaként szolgáló Németország gazdasági teljesítményének 7-15 százalékos hanyatlására számítanak a különböző előrejelzések, amelynél az IMF mérsékeltebb (3,1%) magyarországi GDP-csökkenést valószínűsített a márciusi helyzet alapján. Az IMF túlzott optimizmusát jelezheti, hogy az Eurostat 2009-es adatai² alapján Magyarországot a pénzügyi válság jobban megviselte (-6,7%), mint Németországot (-5,7%). A gazdasági teljesítmény visszaesése szükségszerűen kihat a munkaerőpiacra is, s a legfrissebb osztrák adatok alapján képet alkothatunk a változás intenzitásáról, a leginkább érintett ágazatokról, kor és képzettség szerinti bontásban. Az osztrák Munkaügyi Hivatal (AMS) adatai³ alapján 2020 márciusa drámai fordulatot hozott a munkaerőpiacon. Az egy évvel korábbi szinthez képest 200 000 fővel nőtt a regisztrált álláskeresők száma (+65,7%), a munkanélküliségi ráta pedig 4,8 százalékponttal növe 12,2 százalékra emelkedett (Az Eurostat módszertan alapján számított munkanélküliségi ráta ennél alacsonyabb.)

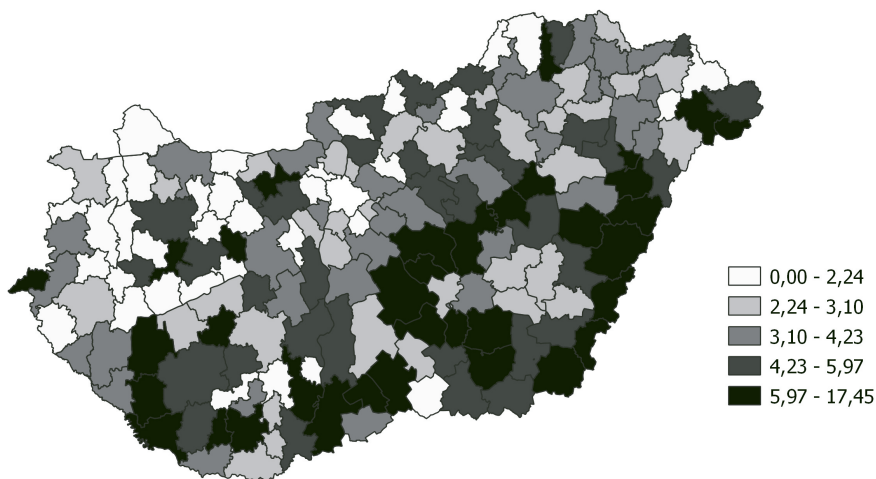
Az osztrák adatok alapján a legnagyobb növekedést a szakképzetlenek szenvedték el (78,8%), míg a közép- és felsőfokú végzettséggel bírók esetében az álláskeresők számának növekedése jóval mérsékeltebb volt (30,7–55,3%). Ágazati bontásban vizsgálva látható, hogy munkaerőigényét a legnagyobb mértékben a turizmus és az építőipar csökkentette (28–61 ezer fő), de arányaiban a szállítás, raktározás területe is jelentős veszteséget mutat fel. A regisztrált álláskeresők számának növekedése, aligha meglepő módon, az ország legjelentősebb turisztikai célterületein, Salzburg és Tirol tartományokban mutatta a legnagyobb növekedést (112-174%), míg legalacsonyabbat Bécs (30,7%).

Az első adatok és előrejelzések alapján látható, hogy a koronavírus-járványhoz kötődő gazdasági válság több tekintetben is sajátos: globálisan jelentkezik s a gazdasági teljesítmény több szektorra kiterjedő zuhanásával jár. A 2008-as válsággal szemben most nem egy lokális pénzügyi válság által elindított dominóhatás eredményezi a globális foglalkoztatási válságot, hanem a meghozott járványügyi intézkedések (nemzetközi személyforgalom korlátozása, kijá-

rási korlátozások és tilalmak) vezettek a gazdasági teljesítmény egyidejű és jelentős mértékű globális zuhanásához. A koronavírus-járvány első körben a turizmust érintette, a szolgáltató ágazatok széles körét sújtva (szállítás, szálláshely, vendéglátás), de a kijárási korlátozások a kiskereskedelmet és a személyi szolgáltatásokat, az ellátási láncokban keletkezett zavarok pedig a feldolgozóipart sújtják (ILO 2020). A munkaerőigény zuhanásának rövidtávú kezelésére változatos megoldások születtek a kényszerszabadságolástól, a munkaidő csökkentésén át az elbocsátásig, de a források kimerülésével a gazdasági szereplők mindinkább az üzleti tevékenység felfüggesztése és az alkalmazottak kényszerű elbocsátása felé fordulnak.

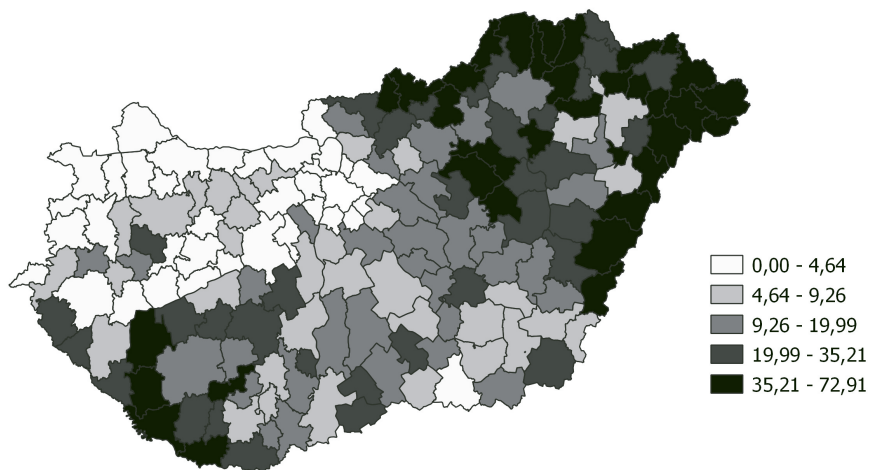
A munkaerőigény zuhanása komoly kihívás elé állítja a magyar társadalom egészségét, különösen azokat a családokat, amelyek nem rendelkeznek kellő pénzügyi háttérrel, mozgósítható rokoni-baráti segítő kapcsolatokkal. Országos adatfelvétel nem segíti a tisztánlátást abban a kérdésben, hogy egy váratlan pénzügyi nehézséget hogyan tudnak megoldani a magyar háztartások, ám jó tájékozódási pontot nyújthat a köztemetések aránya (2. ábra). (Amennyiben a hozzátartozók nem gondoskodnak az elhunyt temetéséről, úgy ez a haláleset szerinti illetékes önkormányzat kötelessége.) A 2017-2018-as adatok alapján látható, hogy leginkább a kedvezőtlen munkaerőpiaci helyzetű (Közép-Tisza térsége, Somogy megye nagy része, a magyar-román határhoz közel eső) járásokban, illetve a nagyobb kórházi centrumokban (Budapest, Debrecen, Pécs, Kecskemét, Tatabánya, Szolnok, Szeged) magasabb a köztemetések aránya.

2. ábra: Köztemetések az elhunytak arányában (%), (2017-2018)
The share of public health funerals as percentage of all funerals (%)(2017-2018)

Forrás: KSH Tstar 2018 alapján saját számítás és szerkesztés

3. ábra: Halmozottan hátrányos helyzetű óvodások aránya járási szinten 2018
The share of cumulatively disadvantaged preschoolers at the district level in 2018 (%)

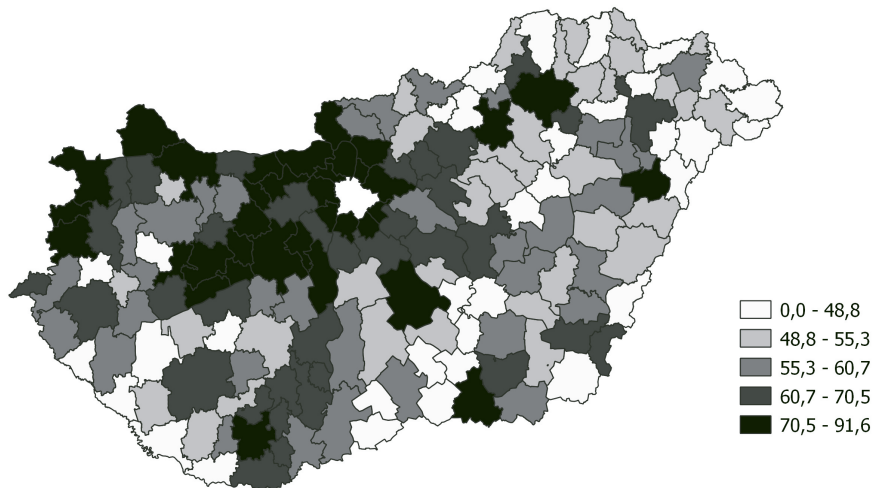

Forrás: KSH Tstar 2018 alapján saját számítás és szerkesztés

Az osztrák adatok azt mutatták, hogy a válság hatására először a képzetlenek körében nőtt meg a regisztrált álláskeresők száma, ők veszítették el legkorábban és legnagyobb mértékben megélhetésüket. Amennyiben Magyarországon is hasonló folyamatok alakulnak ki, jelentős szociális problémák jelentkeznek majd az alacsony munkaintenzitással, alacsony képzettséggel jellemezhető családok körében. E társadalmi csoporton belül is kitűnnek sérülékenységgel a kisgyermeket nevelő családok, hiszen a szülők alacsony iskolázottsága, s a család alacsony munkaintenzitása nagy valószínűséggel egyet jelent a családok jövedelmi szegénységével, s ezzel válságnak való kitettséggel. E társadalmi csoport térbeli koncentrálódását mutatja a 3. ábra, ami főbb vonalakban követi az 2. ábrán megfigyelhető területi mintázatot.

A március 16-tól bevezetett tantermen kívüli, úgynevezett digitális tanrend újból s rendkívüli erővel világít rá az országban meglévő digitális szakadék területi és társadalmi aspektusára. Hermann Zoltán a 2017-es kompetenciamérés adatai alapján úgy becsülte,⁴ hogy a 6. évfolyamon tanuló általános iskolások ötöde nem tud bekapcsolódni a digitális oktatásba, mert családjukban nincs számítógép és/vagy nem biztosított az internetelérés. Az internet-előfizetési adatok alapján ehhez még hozzátehetjük, hogy a kérdésnek komoly területi aspektusa is van (4. ábra), a megyeszékhelyektől távolabb elhelyezkedő járásokban rendre alacsonyabb az internettel ellátott háztartások aránya, különösen, ha az ország gazdaságilag kevésbé fejlett területeiről van szó.

4. ábra: Vezetékes internet-előfizetések a lakásállomány arányában (%), 2018
 Wired internet subscriptions as percentage of the housing stock in 2018 (%)

Forrás: KSH Tstar 2018 alapján saját számítás és szerkesztés (Budapesti adatok nélkül)

Összegzés

Előzetesen tehát az a kép rajzolódik ki előttünk, hogy a koronavírus-járvánnyal együtt járó gazdasági visszaesés várhatóan Magyarország klasszikus hátrányos helyzetű térségeit érinti majd a legkeményebben, ott rendelkeznek a családok a legkevesebb mozgósítható pénzügyi tartalékkal, kedvezőtlenebbek a foglalkoztatási lehetőségeik és rosszabbak a képzettségi mutatóik. A szociális problémák visszatörődését – azaz munkavállalási céllal külföldre távozottak hazatérését – vetíti előre, hogy az osztrák adatok alapján⁵ a magyar munkavállalók 13,4 százaléka⁶ már a válság első hónapjában elvesztette állását, azaz kifejezetten sérülékeny munkaerőpiaci pozícióval jellemezhetőek. Feltételezhetően ez nem csupán az Ausztriában munkát vállalók sajátja, hanem a külföldön dolgozó magyarok nagyobb csoportjára is jellemző, így a válság elhúzódása kikényszerítheti hazatérésüket. A válság által érintett területek sajátos csoportját jelenhetik az Ausztriába naponta ingázók, hiszen a határátlépés megnehezítése, a munkaerőkereslet zuhanása és az állandó osztrák lakóhely hiányából fakadó védelem hiánya együttesen sújtja e munkavállalókat.

Jegyzetek

- 1 https://nfsz.munka.hu/tart/stat_demografiai_bontas; (Letöltés: 2020. április 21.)
- 2 <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00115/default/table?lang=en> (Letöltés: 2020. április 22.)

- 3 <https://www.ams.at/arbeitsmarktdaten-und-medien/arbeitsmarkt-daten-und-arbeitsmarkt-forschung/arbeitsmarktdaten> (Letöltés: 2020. április 21.)
- 4 <https://www.mtakti.hu/koronavirus/hany-diakhoz-nem-jut-el-az-online-tavoktatas/12769/> (Letöltés: 2020. április 19.)
- 5 <http://www.arbeitsmarktpolitik.at/bali/Query.aspx>; (Letöltés: 2020. április 20.)
- 6 <https://g7.hu/adat/20200404/minden-hetedik-eddig-13-ezer-ausztriaban-elo-es-dolgozo-magyar-lett-munkanelkuli>; (Letöltés: 2020. április 21.)

Kézirat lezárva 2020. április 23-án. Az anyag előzetes verziója online formában megjelent az intézet honlapján: http://www.docs.rkk.hu/rkkweb/Koos_koronavirus_gyorselemzes.pdf

Irodalom

- ILO (2020): *COVID-19 and the world of work*. Second edition. Updated estimates and analysis. ILO Monitor 7. April 2020 https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/briefingnote/wcms_740877.pdf (Letöltés: 2020. április 21.)
- IFO (2020): Die volkswirtschaftlichen Kosten des Corona-Shutdown für Deutschland: Eine Szenarienrechnung. *ifo Schnelldienst*. 4., 29-35. <https://www.ifo.de/publikationen/2020/aufsatz-zeitschrift/die-volkswirtschaftlichen-kosten-des-corona-shutdown> (Letöltés: 2020. április 20.)
- IMF (2020): *World Economic Outlook. The great lockdown*. Chapter 1. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020> (Letöltés: 2020. április 19.)